

pod redakcją
Michała Głazewskiego i Bożeny Muchackiej

DOBRO I ZŁO W WYCHOWANIU DZIECKA

---

tom 1
KU DOBRU

impuls

Dobro i zło

W WYCHOWANIU DZIECKA

tom pierwszy

Ku dobru

---

pod redakcją
Michała Gładziewskiego i Bożeny Muchackiej

impuls

Kraków 2017

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2017

© Copyright by Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej, Kraków 2017

Recenzenci:

prof. nadzw. dr hab. Anna Klim-Klimaszewska

prof. dr hab. Roman Leppert

Redakcja wydawnicza:

Michał Chmiel

Opracowanie typograficzne:

Alicja Kuźma

Projekt okładki:

Anna M. Damasiewicz

Zdjęcie wykorzystane na okładce:

© Tatiana Kostareva | Depositphotos.com

Publikacja sfinansowana

przez Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

ISBN 978-83-8095-420-5

ISBN 978-83-8095-285-0

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5

tel./fax: (12) 422 41 80, 422 59 47, 506 624 220

www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl

Wydanie I, Kraków 2017

Alc. 2018/161/K

Spis treści

Od redakcji	7
-------------------	---

Część I. Summum bonum

<i>Michał Głażewski</i> Dyskretny urok dobra	13
---	----

<i>Adam Solak, Bożena Muchacka</i> Wychowanie – kategoria urzeczywistniania dobra jako wartości uniwersalistycznej, rodzinnej i laborystycznej	37
--	----

<i>Anna Włoch</i> Zacieranie granicy między dobrem i złem w wychowaniu dzieci w dobie relatywizmu	57
---	----

<i>Liubov Lokhvytska</i> Moral Self-Consciousness as the Basis in Educating Children	73
---	----

Część II. Bonum honestum

<i>Mirosława Nyczaj-Drąg</i> Dobry i zły kapitał rodziny a wczesna edukacja dziecka	89
--	----

<i>Ingrid Paško</i> Prawda, dobro i piękno w edukacji ekologicznej dzieci w młodszym wieku szkolnym	109
---	-----

<i>Jan Ryś</i> Dobro i zło w świecie staropolskiej paidei	123
--	-----

<i>Lucyna Smółka</i> O męstwie. Tropy edukacyjne	139
---	-----

Anna Mróz

Znaczenie prawidłowych relacji między dorosłymi a dziećmi
dla rozwoju dzieci 153

Agnieszka Kwitok

Znaczenie wartości społeczno-moralnych w procesie wychowania dzieci
we współczesnej edukacji szkolnej 165

Justyna Wojniak

Odpowiedzialność karna nieletnich. Ewolucja koncepcji
i współczesne regulacje prawnomiędzynarodowe 183

Od redakcji

Tradycyjnie przez pojęcie „wychowanie” rozumie się na ogół zmianę ludzi dzięki specjalnym zabiegom komunikacyjnym, przekraczającym przestrzeń międzypodmiotową za pomocą wybranej formy interakcji, jakie podejmuje wychowawca. Konstytutywnymi elementami tej dwupodmiotowej relacji jako bytu społecznego są przynajmniej dwie osoby (wychowawca i dziecko – podmiot wychowujący i wychowywany, czyli doznający współ), dyferencja osobowa (różnica wieku, a więc i doświadczenia, wiedzy, dojrzałości emocjonalnej, odpowiedzialności itd.) między wychowawcą a wychowankiem wraz z takimi relewantnymi atrybutami, jak: wolność i podmiotowość wychowanka, a przede wszystkim jego dobro. Wychowanie w takim ujęciu sprowadza się do psychicznych (bezpośrednich i/lub odroczonej w czasie) skutków komunikacji, które – w odróżnieniu od socjalizacji – są powodowane intencjonalnie. Takie stanowisko opiera się na Arystotelesowskim przekonaniu, że człowiek musi zostać przysposobiony do uczestnictwa w społeczeństwie i w kulturze (funkcja adaptacyjna wychowania), a indywidualność jednostki powinna być rozwijana tak, aby swój udział postrzegła i realizowała jako autentyczną i oczywistą strategię własnego rozwoju, dorabiania się własnej tożsamości podmiotowej w kontekście pozytywnej kreacji zmiany społecznej (funkcja rekonstrukcyjna).

Elementem dystynktywnym wychowania w porównaniu z innymi formami intencjonalnych zabiegów, mającymi na celu zmianę systemu wartości, postaw, motywacji, preferencji i idiosynkrazji, ocen i działań człowieka, jak ma to miejsce w różnych formach indoktrynacji czy manipulacji, np. w reklamie komercyjnej, jest cel interakcji wychowawczej – powszechnie uznane DOBRO. W wychowaniu jest nim dobro podmiotu wychowywanego, będącego zarazem przedmiotem wychowania, adresatem zabiegów komunikacyjnych. Dobro wyznacza treść przestrzeni międzypodmiotowej relacji wychowawczej, tworzy tkankę rzeczywistości społecznej w sensie konkretnego świata tu i teraz, ale też w sensie odsuniętego w czasie, antycypowanego efektu rozwoju, pomocy niesionej człowiekowi w jego wysiłku bycia kimś tu i teraz i stawania się kimś – kimś więcej, niż jest; wychowankowi jako bytowi przytomnemu w świecie, dorabiającemu się własnej tożsamości podmiotowej.

Dobro stanowi czynnik sprawczy i zasadniczy cel wychowania. Jego polimorficzny i polisemantyczny charakter właściwie od zawsze determinował istotę pedagogiki – począwszy od transcendentnej Platonijskiej idei *areté*

{cnoty}, aż po utylitarny rachunek szczęścia Jeremy'ego Benthama jako kalkulacji maksymalizacji satysfakcji i minimalizacji dyssatysfakcji oraz współczesne aporie instrumentalizmu i behawioryzmu.

W publikacji dla potrzeb ładu narracyjnego zastosowano przejęty z uniwersalistycznej filozofii arystotelesowsko-tomistycznej podział na cztery podstawowe rodzaje dobra: dobro najwyższe (*summum bonum*), dobro godziwe (*bonum honestum*), dobro przyjemne (*bonum delectabile*) i dobro pożyteczne (*bonum utile*).

Niniejszy tom, otwierający cykl, został podzielony na dwie części. Pierwsza to przyczynki do refleksji nad dobrem najwyższym, czyli *summum bonum*, które jest celem samym w sobie, zawierającym wszystkie inne rodzaje dobra. Pojęcie to zostało wprowadzone przez Cyncerona jako odniesienie do idei boskości w starożytnej filozofii greckiej, później było stosowane w filozofii średniowiecznej i w kantyzmie do opisanie wartości autotelicznej, wartości samej w sobie, naczelnej, najważniejszej, zajmującej najwyższe miejsce w hierarchii wartości. Nie sposób oceniać *summum bonum* pragmatycznie ze względu na skutki, jakie powoduje w działaniu, ponieważ jest wartością już tylko z tego powodu, że istnieje. Część drugą zatytułowano *bonum honestum*, czyli dobro godziwe. Odpowiadają mu wartości absolutne, będące kwantyfikatorami ostatecznej racji kultury. To dzięki nim człowiek doznaje (przeczuwa obecność) absolutu, uniwersum, *sacrum*.

Drugi tom jest poświęcony pozostałym rodzajom dobra w wychowaniu: dobru przyjemnemu (*bonum delectabile*) i dobru pożytecznemu (*bonum utile*), oraz odpowiadającym im wartościom: normatywnym, czyli kulturowym (wyrażającym się stanami świadomości doznawanymi przez podmiot w trakcie kontemplacji dzieł sztuki, w uczestniczeniu w misteriach apollińskich czy dionizyjskich, lekturze itd.), i animalnym, czyli nienormatywnym (związanym z somatycznością człowieka, rozwojem fizycznym, zdrowiem itd.).

Dobro pojmowane jako czynnik sprawczy wychowania i wynikająca z tego powyższa typologia, skutkująca konkretnymi rodzajami wartości, może stać się też rodzajem pragmatycznego instrumentarium dla poznania różnych fragmentów rzeczywistości wychowawczej, dziedzin wychowania, konstytuowanych przez jego subidee: prawdę, piękno i miłość.

W przyszłości redaktorzy planują stworzenie agatologicznego (gr. *agathón* – dobro) cyklu wydawniczego, serii wieloautorskich publikacji monograficznych podnoszących wartość mądrej edukacji ku dobru, a przeciw złu w wielu różnych dziedzinach i przestrzeniach wychowania.

W niniejszym tomie i w kolejnych publikacjach projektowanego cyklu Czytelnik znajdzie konieczną refleksję nad antytezą dobra i zła, obecną przecież realnie i dotkliwie w ludzkiej egzystencji w ogóle, w każdym jej byciu indywidualnym i zbiorowym, a w wychowaniu dziecka w szczególności. Ta obecność zła obejmuje np. pseudowychowanie – wychowanie nieadekwatne,

fikcyjne, wyobcowane, zawładające, sięgając aż po „czarną pedagogikę”, nie-wychowanie i różne inne pedagogiczne zło-byty dziecięctwa - dziecko jako świadek zła (małoletni), dziecko jako sprawca zła (nieletni). W wychowaniu ważna jest zarówno ochrona dziecka przed złem, jak i przygotowanie go do nieuchronnego z nim spotkania, do „zarządzania” złem - choćby przez przeżywanie w baśniach oczywistego triumfu dobra.

Michał Gładzewski